

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

മഹർഷി വേദവ്യാസപ്രണീതം ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ചതുർഥസ്കന്ധേ ദ്വാവിംശോധ്യായഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ചതുർഥസ്കന്ധേ ദ്വാവിംശോധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച

ജനേഷു പ്രഗുണത്വേവം പൃഥും പൃഥുലവിക്രമം |
തത്രോപജമൂർമുനയശ്ചത്വാരഃ സൂര്യവർചസഃ || 1 ||

താംസ്തു സിദ്ധേശ്വരാൻ രാജാ വ്യോല്ലോവതരത്നോർഭിഷാ |
ലോകാനപാപാൻ കുർവത്യാ സാനുഗോഽചഷ്ട ലക്ഷിതാൻ || 2 ||

തദുർശനോദ്ഗതാൻ പ്രാണാൻ പ്രത്യാദിത്സുരിവോത്ഥിതഃ |
സസദസ്യാനുഗോ വൈന്യ ഇന്ദ്രിയേശോ ഗുണാനിവ || 3 ||

ഗൗരവാദ്യന്ത്രിതഃ സഭ്യഃ പ്രശ്രയാനതകന്ധരഃ |
വിധിവത്പൂജയാഞ്ചക്ര ഗൃഹീതാധ്യർഹണാസനാൻ || 4 ||

തത്പാദശൗചസലിലൈർമാർജ്ജിതാലകബന്ധനഃ |
തത്ര ശീലവതാം വൃത്തമാചരൻ മാനയന്നിവ || 5 ||

ഹാടകാസന ആസീനാൻ സ്വധിഷ്ഠ്യേഷ്വിവ പാവകാൻ |
ശ്രദ്ധാസംയമസംയുക്തഃ പ്രീതഃ പ്രാഹ ഭവാഗ്രജാൻ || 6 ||

പൃഥുരുവാച

അഹോ ആചരിതം കിം മേ മംഗലം മംഗലായനാഃ |
യസ്യ വോ ദർശനം ഹ്യാസീദുർദർശാനാം ച യോഗിഭിഃ || 7 ||

കിം തസ്യ ദുർലഭതരമിഹ ലോകേ പരത്ര ച |
യസ്യ വിപ്രാഃ പ്രസിദന്തി ശിവോ വിഷ്ണുശ്ച സാനുഗഃ || 8 ||

നൈവ ലക്ഷയതേ ലോകോ ലോകാൻ പര്യടന്തോപി യാൻ |
യഥാ സർവദൃശം സർവ ആത്മാനം യേഷ്യ ഹേതവഃ || 9 ||

അധനാ അപി തേ ധന്യാഃ സാധവോ ഗൃഹമേധിനഃ |
യദ്ഗൃഹാ ഹൃദ്ഹവർയാംബുതൃണഭൂമീശ്വരാവരാഃ || 10 ||

വ്യാലാലയദ്രുമാ വൈ ത്യേപ്യരികൃതാഖിലസമ്പദഃ |
യദ്ഗൃഹാസ്തീർഥപാദീയപാദതീർഥവിവർജിതാഃ || 11 ||

സ്വാഗതം വോ ദ്വിജശ്രേഷ്ഠാ യദ്രതാനി മുമുക്ഷവഃ |
ചരന്തി ശ്രദ്ധയാ ധീരാ ബാലാ ഏവ ബൃഹന്തി ച || 12 ||

കച്ചിനഃ കുശലം നാഥാ ഇന്ദ്രിയാർമാർഥവേദിനാം |
വ്യസനാവാപ ഏതസ്തിൻ പതിതാനാം സ്വകർമഭിഃ || 13 ||

ഭവത്സു കുശലപ്രശ്ന ആത്മാരാമേഷു നേഷ്യതേ |
കുശലാകുശലാ യത്ര ന സന്തി മതിവൃത്തയഃ || 14 ||

തദഹം കൃതവിശ്രംഭഃ സുഹൃദോ വസ്തപസ്വിനാം |
സമ്പൃച്ഛേ ഭവ ഏതസ്തിൻ ക്ഷേമഃ കേനാഞ്ജസാ ഭവേത് || 15 ||

വ്യക്തമാത്മവതാമാത്മാ ഭഗവാനാത്മഭാവനഃ |
സ്യാനാമനുഗ്രഹായേമാം സിദ്ധാരുപീ ചരത്യജഃ || 16 ||

മൈത്രേയ ഉവാച
പൃഥോസ്തത്സൂക്തമാകർണ്യ സാരം സുഷു മിതം മധു |
സ്മയമാന ഇവ പ്രീത്യാ കുമാരഃ പ്രത്യുവാച ഹ || 17 ||

സനത്കുമാര ഉവാച

സാധു പുഷ്പം മഹാരാജ സർവഭൂതഹിതാത്മനാ |
ഭവതാ വിദുഷാ ചാപി സാധുനാം മതിരീദൃശീ || 18 ||

സംഗമഃ ഖലു സാധുനാമുദയേഷാം ച സമ്മതഃ |
യത്സംഭാഷണസമ്പ്രശ്നഃ സർവേഷാം വിതനോതി ശം || 19 ||

അസ്തേവ രാജൻ ഭവതോ മധുദ്വിഷഃ
പാദാരവിന്ദസ്യ ഗുണാനുവാദനേ |
രതിർദുരാപാ വിധുനോതി നൈഷികീ
കാമം കഷായം മലമന്തരാത്മനഃ || 20 ||

ശാസ്ത്രേഷ്വിയാനേവ സുനിശ്ചിതോ നൃണാം
ക്ഷേമസ്യ സധ്യഗ് വിമുശേഷു ഹേതുഃ |
അസംഗ ആത്മവൃതിരികൃത ആത്മനി
ദ്യധാ രതിർബ്രഹ്മണി നിർഗുണേ ച യാ || 21 ||

സാ ശ്രദ്ധയാ ഭഗവദ്ധർമചർയയാ
ജിജ്ഞാസയാഹ്വ്യാത്മികയോഗനിഷ്ഠയാ |
യോഗേശ്വരോപാസനയാ ച നിത്യം
പുണ്യശ്രവഃ കഥയാ പുണ്യയാ ച || 22 ||

അർഥേന്ദ്രിയാരാമസഗോഷ്യതൃഷ്ണയാ
തത്സമ്മതാനാമപരിഗ്രഹേണ ച |
വിവികൃതരുചാ പരിതോഷ ആത്മൻ
വിനാ ഹരേർഗുണപീയൂഷപാനാത് || 23 ||

അഹിംസയാ പാരമഹംസ്യചർയയാ
സ്തുത്യാ മുകുന്ദാചരിതാഗ്ര്യസീധുനാ |

യമൈരകാമൈർനിയമൈശ്ചാപ്യനിനയാ
നിരീഹയാ ദ്വന്ദ്വതിതിക്ഷയാ ച || 24 ||

ഹരേർമുഹുസ്തപരകർണപൂര -
ഗുണാഭിധാനേന വിജുംഭമാണയാ |
ഭക്ത്യാ ഹൃസംഗഃ സദസത്യനാത്മനി
സ്യാന്നിർഗുണേ ബ്രഹ്മണി ചാഞ്ജസാ രതിഃ || 25 ||

യദാ രതിർബ്രഹ്മണി നൈഷ്ടികീ പുമാ -
നാചാര്യവാൻ ഇത്താനവിരാഗരംഹസാ |
ദഹത്യവീര്യം ഹൃദയം ജീവകോശം
പഞ്ചാത്മകം യോനിമിവോത്ഥിതോഗ്നിഃ || 26 ||

ദഗ്ധാശയോ മുകുതസമസ്തതദ്ഗുണോ
നൈവാത്മനോ ബഹിരന്തർവിചഷ്ടേ |
പരാത്മനോർയദ്യവധാനം പുരസ്താത്
സ്വപ്നേ യഥാ പുരുഷസ്തദ്വിനാശേ || 27 ||

ആത്മാനമിന്ദ്രിയാർഥം ച പരം യദുദയോരപി |
സത്യാശയ ഉപാധൗ വൈ പുമാൻ പശ്യതി നാൻയദാ || 28 ||

നിമിത്തേ സതി സർവത്ര ജലാദാവപി പുരുഷഃ |
ആത്മനശ്ച പരസ്യാപി ഭിദാം പശ്യതി നാൻയദാ || 29 ||

ഇന്ദ്രിയൈർവിഷയാകൃഷ്ടൈരാക്ഷിപ്തം ധ്യായതാം മനഃ |
ചേതനാം ഹരതേ ബുദ്ധഃ സ്തംബസ്തോയമിവ ഹ്രദാത് || 30 ||

ഭ്രശ്യത്യനുസ്മൃതിശ്ചിത്തം ഇത്താനഭ്രംശഃ സ്മൃതിക്ഷയേ |
തദ്ഭ്രാധം കവയഃ പ്രാഹുരാത്മാപഹവമാത്മനഃ || 31 ||

നാതഃ പരതരോ ലോകേ പുംസഃ സ്വാർഥവൃതിക്രമഃ |
യദധ്യന്യസ്യ പ്രേയസ്സുമാത്മനഃ സ്വവൃതിക്രമാത് || 32 ||

അർഥേന്ദ്രിയാർഥാഭിധ്യാനം സർവാർഥാപഹവോ നൃണാം |
ഭ്രംശിതോ ഇത്താനവിഇത്താനാഭ്യേനാവിശതി മുഖ്യതാം || 33 ||

ന കുർയാത്കർഹിച്ചിത്സംഗം തമസ്തീവ്രം തിതീരിഷുഃ |
ധർമാർഥകാമമോക്ഷാണാം യദത്യന്തവിഘാതകം || 34 ||

തത്രാപി മോക്ഷ ഏവാർഥ ആത്യന്തികതയേഷ്യതേ |
ത്രൈവർഗ്ഗോദ്ഗമോ യതോ നിത്യം കൃതാന്തഭയസംയുതഃ || 35 ||

പര്യേവരേ ച യേ ഭാവാ ഗുണവൃതികരാദനു |
ന തേഷാം വിദ്യതേ ക്ഷേമമീശ വിധ്യംസിതാശിഷാം || 36 ||

തത്ത്വം നരേന്ദ്ര ജഗതാമഥ തത്സമുഷാം ച
ദേഹേന്ദ്രിയാസുധിഷണാത്മഭിരാവൃതാനാം |
യഃ ക്ഷേത്രവിത്തപതയാ ഹൃദി വിശ്വഗാവിഃ
പ്രത്യക് ചകാസ്തി ഭഗവാംസ്തമവേഹി സോഽസ്തി || 37 ||

യസ്തിന്നിദം സദസദാത്മതയാ വിഭാതി
മായാവിവേകവിധുതി സ്രജി വാഹിബുദ്ധിഃ |
തം നിത്യമുക്തപരിശുദ്ധവിശുദ്ധതത്ത്വം
പ്രത്യുദ്ധകർമകലിലപ്രകൃതിം പ്രപദ്യേ || 38 ||

യത്പാദപങ്കജപലാശവിലാസഭക്ത്യാ
കർമാശയം ഗ്രഥിതമുദ്ഗ്രഥയന്തി സന്തഃ |
തദ്യന്ന രിക്തമതയോ യതയോഽപി രുദ്ധ -
സ്രോതോഗണാസ്തമരണം ഭജ വാസുദേവം || 39 ||

കൃച്ഛ്വാ മഹാനിഹ ഭവാർണവമപ്തവേശാം
 ഷഡ്വർഗനക്രമസുഖേന തിതീർഷന്തി |
 തത്ത്വം ഹരേർഭഗവതോ ഭജനീയമംഘ്രിം
 കൃത്യോഡുപം വ്യസനമുത്തര ദുസ്തരാർണം || 40 ||

മൈത്രേയ ഉവാച
 സ ഏവം ബ്രഹ്മപുത്രേണ കുമാരേണോത്തമേധസാ |
 ദർശിതാത്മഗതിഃ സമ്യക് പ്രശസ്യാവാച തം നൃപഃ || 41 ||

രാജോവാച
 കൃതോ മ്യേനൂഗ്രഹഃ പൂർവം ഹരിണാസ്ത്രിതാനുകമ്പിനാ |
 തമാപാദയിതും ബ്രഹ്മൻ ഭഗവൻ യുയമാഗതാഃ || 42 ||

നിഷ്ഠാദിതശ്ച കാർത്ത്യന്യേന ഭഗവദ്ഭിർഘൃണാലുഭിഃ |
 സാധുച്ഛിഷ്ടം ഹി മേ സർവമാത്മനാ സഹ കിം ദദേ || 43 ||

പ്രാണാ ദാരാഃ സുതാ ബ്രഹ്മൻ ഗൃഹാശ്ച സപരിച്ഛദാഃ |
 രാജ്യം ബലം മഹീ കോശ ഇതി സർവം നിവേദിതം || 44 ||

സൈനാപത്യം ച രാജ്യം ച ദണ്ഡനേതൃത്വമേവ ച |
 സർവലോകാധിപത്യം ച വേദശാസ്ത്രവിദർഹതി || 45 ||

സ്വമേവ ബ്രാഹ്മണോ ഭുങ്ക്തേ സ്വം വസ്തേ സ്വം ദദാതി ച |
 തസ്യൈവാനുഗ്രഹേണാനം ഭുഞ്ജതേ ക്ഷത്രിയാദയഃ || 46 ||

യൈരീദൃശീ ഭഗവതോ ഗതിരാത്മവാദേ
 ഏകാന്തതോ നിഗമിഭിഃ പ്രതിപാദിതാ നഃ |
 തുഷ്യന്ത്വദഭക്രുണാഃ സ്വകൃതേന നിത്യം
 കോ നാമ തത്പ്രതികരോതി വിനോദപാത്രം || 47 ||

മൈത്രേയ ഉവാച

ത ആത്മയോഗപതയ ആദിരാജേന പൂജിതാഃ |

ശീലം തദീയം ശംസന്തഃ ഖ്വേഭൂവൻ മിഷ്ണതാം നൃണാം || 48 ||

വൈന്യസ്തു ധൂർയോ മഹതാം സംസ്ഥിത്യാധ്യാത്മശിക്ഷയാ |

ആപ്തകാമമിവാത്മാനം മേന ആത്മന്യവസ്ഥിതഃ || 49 ||

കർമാണി ച യമാകാലം യമാദേശം യമാബലം |

യഥോചിതം യമാവിത്തമകരോദ്ബ്രഹ്മസാത്കൃതം || 50 ||

ഫലം ബ്രഹ്മണി വിന്യസ്യ നിർവിഷംഗഃ സമാഹിതഃ |

കർമാധ്യക്ഷം ച മൻവാന ആത്മാനം പ്രകൃതേഃ പരം || 51 ||

ഗൃഹേഷു വർതമാനോപി സ സാമ്രാജ്യശ്രിയാൻവിതഃ |

നാസജ്ജതേന്ദ്രിയാർഥേഷു നിരഹംമതിരർകവത് || 52 ||

ഏവമധ്യാത്മയോഗേന കർമാൺയനുസമാചരൻ |

പുത്രാനുത്പാദയാമാസ പഞ്ചാർചിഷ്യാത്മസമ്മതാൻ || 53 ||

വിജിതാശ്ച യുദ്ധകേശം ഹർയക്ഷം ദ്രവിണം വൃകം |

സർവേഷാം ലോകപാലാനാം ദധാറെകഃ പൃഥുർഗുണാൻ || 54 ||

ഗോപീമായ ജഗത്സൃഷ്ടേഃ കാലേ സ്യേ സ്യേച്ഛുതാത്മകഃ |

മനോവാഗ്യത്തിഭിഃ സൗമ്യൈർഗുണൈഃ സംരഞ്ജയൻ പ്രജാഃ || 55 ||

രാജേത്യധാന്നാമധേയം സോമരാജ ഇവാപരഃ |

സൂര്യവദ്വിസൃജൻ ഗൃഹ്ണൻ പ്രതപംശ്ച ഭൂവോ വസു || 56 ||

ദുർധർഷസ്തേജസേവാഗ്നിർമഹേന്ദ്ര ഇവ ദുർജയഃ |

തിതിക്ഷയാ ധരിത്രിവ ദ്യൗരിവാഭീഷ്ടദോ നൃണാം || 57 ||

വർഷതി സു യഥാകാമം പർജ്ജന്യ ഇവ തർപയൻ |
സമുദ്ര ഇവ ദുർബ്ബോധഃ സത്തേനാചലരാധിവ || 58 ||

ധർമരാധിവ ശിക്ഷായാമാശ്ചർയേ ഹിമവാനിവ |
കുബേര ഇവ കോശാഭ്യോ ഗുപ്താർഥോ വരുണോ യഥാ || 59 ||

മാതരിശ്വേവ സർവാത്മാ ബലേന സഹസൗജസാ |
അവിഷഹ്യതയാ ദേവോ ഭഗവാൻ ഭൂതരാധിവ || 60 ||

കന്ദർപ ഇവ സൗന്ദര്യേ മനസി ചൂഗരാധിവ |
വാത്സൽയേ മനുവന്യുണാം പ്രഭുത്യേ ഭഗവാനജഃ || 61 ||

ബൃഹസ്പതിർബ്രഹ്മവാദേ ആത്മവത്തേ സ്വയം ഹരിഃ |
ഭക്ത്യാ ഗോഗുരുവിപ്രേഷു വിഷ്വക്സേനാനുവർതിഷു |
ഹ്രിയാ പ്രശ്രയശീലാഭ്യാമാത്മതുൽയഃ പരോദ്യമേ || 62 ||

കീർത്യാർധഗീതയാ പുംഭിസ്തേലോക്യേ തത്ര തത്ര ഹ |
പ്രവിഷ്ടഃ കർണരന്ധ്രേഷു സ്ത്രീണാം രാമഃ സതാമിവ || 63 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
ചതുർഥസ്കന്ധേ പൃഥുചരിതേ ദ്വാവിംശോധ്യായഃ ||